

טאהא מוחמד עלי סימפוניית הילד היחף: "שיהיה!"

מערבית: אריאל שיטרית

1

בעשר השנים הראשונות של חיי הלכתי יחף. על אף המרירות שחשתי מכך שקיפחוני מנעליים, ועל אף רצוני העז להשיגן לעצמי, ואללה, הייסורים שהרגשתי ביום בואו של מוכר הנעליים המרוקאי לכפר עלו על כל הייסורים שידעתי בכל עשר השנים שבהן הלכתי יחף!

2

עליי למהר ולהסביר שמא יובן לא נכון: תחושת האסון שנגרמה לי מההליכה ברגליים יחפות במשך כל אותן שנים שקדמו לבואו של המרוקאי לא הייתה תחושה שטחית וחולפת, ללא סבל או דכדוך הראויים לציון. לאמיתו של דבר, ככל שאני מתאמץ, לעולם לא אוכל לתאר בפשטות את מידת הנזק שהנחיתו עליי מבטיהם של ילדי השכונה וכן גם מבטי הגברים והנשים, ואפילו מבטי הבנות הצעירות אשר בקושי בקעו מקליפת הביצה!

המבטים הלוהטים דקרו בבשרי ובעצמותי וצרבו את דמי, הבעירו את לבי, נשמתי ורוחי יותר מאשר החול הלוהט והעפר שיקדו תחת כפות רגליי בשיאו של הקיץ. לעולם לא אשכח את דברי המורה לחשבון אשר היה בדעה שהליכתי ברגליים יחפות לא הייתה אלא תחביב שאימצתי בעידודו של אבי. אותם דברים חזרו ונאמרו בדרך זו או אחרת כמעט בכל שיעור חשבון. גם כשהיינו בעיצומו של קיץ דבריו הזכירו לי את כוויית הקור בכפות רגליי בעת שצעדתי בשעות הבוקר המוקדמות של החורף:

— ומה יהיה אתך? שלח את אביך, תגיד לו שאני אמרתי שהתנהגותך זו אינה ראויה! כל זה, ועוד לא הזכרתי את הקוצים החדים כמחטי עוקץ רעילים, את האבנים שנמצאות על פני הדרכים והשבילים, והחצץ המשונן כלהב הכידון הנמצא בחצרות ובגורן. על אחת כמה וכמה עבודתם המצוינת של רסיסי הזכוכית. הם פצעו, חתכו ושיספו את רגליי בעת משחק וקפיצה, וכאשר רצתי אחר יריביי או כשברחתי מפניהם. אמי הייתה צורחת "בני, בני!" בכעס ובתוכחה, בייחוד כשהייתה מביאה אפר חם מהטבון כדי להניח על פצע טרי. היא הייתה עוטפת את רגליי הפצועות בסמרטוט ישן שנגזר מבגד של אחותי אמנה, בגד שהיה פעם ירוק למיטב זיכרוני, או אם לא ירוק, אז קרוב לוודאי שהיה אדום. היא הייתה קושרת את הסמרטוט בחוט משיכה, והייתה מהדקת אותו ומוסיפה למשוך ולהדק עד שהיה מלופף בחווקה, עד שהייתי צורח מרוב

כאב. "בני, בני!" הייתה צווחת בכעס אפוף בנגיעה של רוך עצוב.
— מגיע לך, ילד מרגיז! חמוד שלי, לא אמרתי לך אלף פעם: עזוב את המשחקים האלה?
— אני, מה אני אשם? אני נשבע באלוהים שלא ראיתי אותה! פיסת ברזל חלודה שדקרה אותי? בעת שהלכתי!

3

האמת היא שתחושתי שאני עובר תלאות וייסורים מעולם לא הייתה תחושה רגעית או שטחית. אדרבה, במשך כל אותן שנים הרגשתי אומלל, והתייסרתי בשל המצב הזה. הייתי מסתכל על הנעליים שניצבו בחנויות ובאלה שנעלו האנשים, ומתענה. הקשבתי לפניני החוכמה הקפואות של המורה בשיניים נוקשות. נכנעתי לטיפול בפצעיי באמצעות אפר חם וסבלתי מכאבים. המבטים שנשלחו אליי מאחורה, מקדימה ומשני צדיי גרמו לי לטבוע בביצה של בושה מייסרת. הדבר המוזר מכול היה שהמבטים של המבוגרים היו מסוג אחד, והמבטים של הבנות הצעירות מסוג אחר. וכה יוסיף לי אלוהים אם אוכל להיטיב עם החמודות הרזות האלה אשר לא ידעו להבחין בין ימין לשמאל, ושלא יכלו להבחין בין געיית אימהותיהן ובין קריאת מוכר דגי הסרדיניים!
הייתי נכנס לביתנו בצהרי יום שהיה קר או חם באופן בלתי נסבל, ומצביע על שתי רגליי העירומות והנפוחות, שהיו אדומות יותר מעיניים דלקתיות, ופוצה את פי להתלונן, ובתלונתי עוטף את בקשתי למטבע "גניה" מאמי. ה"גניה" היה מספיק כדי לקנות נעליים במבצע באחת החנויות. הוריי היו מבהירים לי שבואי קטע את שיחתם. אבי היה עוד באמצע דבריו שנאמרו בקול עדין וחנוק, וכל זה לפני שהספקתי להוציא מפי מילת תלונה ועוד בטרם החלה לשוני בבקשת ה"גניה":
— כפי שאמרתי לך... את, לכי לאבו עבאס, ותגידי לו למכור לנו בהקפה. תגידי לו לתת לנו קופסת רסק עגבניות ששווה שני קרש. ושימכור לנו בהקפה.
אמי התחננה:

— אני מבקשת, לך אתה, או שתשלח את ח'אלה. הנה, הוא עכשיו הגיע.
בלעתי את תלונותיי וגמעתי את בקשתי וסתמתי את פי על מה שהיה נושא חם יותר מאפר ומר יותר מאינפוזיה של דבש טורקי!

4

כל זה האמת במלואה. אך לצד כל הסבל שסבלתי במשך עשר שנות הליכה יחף, אמת לאמיתה היא שהסבל שבר שיאים ביום התקרית של נעלי המרוקאי ההוא. כל ייסורי כונסו, נדחקו, נדחסו, והתווספו עד שנהיו לכדי סיוט מחריד, בלתי מתקבל על הדעת, עד שלא היה אפשר אפילו לדמיין אותו. סיוט שעורר אימה אגדית יום וליל. החושך חלחל לאור היום והשינה התערבבה עם ערות – כל זה אירע ביום אחד או, ליתר דיוק, בצהרי יום אחד בלבד. יתרה מכך, מדוע שלא אגיד שנוצר, קיבל את ממדיו והפגין

את מלוא כוחו, כמו שקורה בעת פיצוץ, ברגע תמים אחד. בן רגע נהיה הדכדוך מפאת הקיפוח לתשוקה בוערת לנעליים אשר עלתה על כל הייסורים שפקדו אותי בכל עשר השנים שבהן הלכתי יחף.

5

עכשיו כשאני זוכר את שהתרחש אז הכי מפליא וקשה להאמין שבתחילה סוגיית המרוקאי לא עוררה בי עניין מיוחד ולא משכה את לבי יתר על המידה. לא הנחתי את המשחקים בצד ולא רצתי כאשר הילדים שנהגתי לשחק עמם בשכונה לאחר תפילת הצהריים של אותו יום הפיצו את הבשורה: מוכר הנעליים, הרוכל ממרוקו, הגיע לכפר עם סוסו. לרגל החג שהיה אמור לבוא עלינו לטובה בעוד כמה ימים הוא הוציא את נעלי הילדים המטריפות, היפות להפליא, המהודרות, וכן, גם במחירים צנועים. לא הנחתי את המשחקים בצד ולא רצתי עם הילדים לעבר המרוקאי, אשר שכן מול חדר האירוח של המוח'תאר, בשביל להסתכל על נעלי הילדים היפות!

אולי האדישות וחוסר העניין שלי נבעו מייאוש ופחי נפש, אולי מתחושה של אין אונים וחוסר תועלת. התוצאה הייתה שלא רצתי, ומדוע שארוץ? מה יעזור שאלך לשמה, במה ישתנו פני הדברים? ובייחוד משום שידעתי שהליכתי יחף לא נבעה מהיעדרם של מוכרי נעליים בכפר. בכפר שלנו הייתה יותר מחנות אחת שמכרה נעליים. היה גם סנדלר שהיה מוכן להעניק זוג בשמחה לכל מי שימסור לו מחיר של גניה וחצי או שני גניה. כמה פעמים עברתי ליד נעליים מפתות ומסודרות על המדפים בחנויות. הייתי עובר ליד חלון הראווה של החנות של בן כפרנו חמוזה, חלון ראווה קטן ואלגנטי כמו חדר הלבשה של כלה, ובו נעליים בצבע אדום עמוק של בין הערביים, ושחור בוהק כמו כנף של זרזיר, וחום כהה בצבע שוקולד. היו שם גם נעליים עם שני צבעים זוהרים ייחודיים אשר משכו את המבט וחלחלו לתוך המחשבה. אצלנו נעליים בצבעיהן השונים ובסגנונותיהן המגוונים נמצאו בשפע ואף היו בהישג יד, כמו שאומרים. אמנם היו בהישג יד, אך מבחינתי ידי אינה משגת, ובטח שלא רגלי. הייתי סבור שהכי קרוב שנעליים יתקרבו אליי יהיה כמטווח של טיל! בעייתי אשר לא הייתה ניתנת לפתרון, ואשר לא עלה בידי לפתור בשום דרך, הייתה טמונה בשני עקרונות: האחד, "תפנה עורף למותרות!", והשני, "שלם וקח". דברי חוכמה אלה נכונים לעסקי נעליים בכלל, הן כאלה שמקורם בחנויות כפרנו, והן כאלה שמקורם באמתחת המרוקאי; בין שהמוכר מצפון אפריקה ובין מאזור הלבנט, בין שמקומי ובין – אפילו אם האל היה חפץ בכך – מסין! אם כך, מדוע שארוץ? מדוע שארוץ ריצה אשר תוביל בעיקר לכך שארס חדש יפלוש לתוך גופי? האם משום שמדובר בארס שמקורו אינו מקומי, אלא טרי ומיובא לאחרונה ממרוקו, שאר בשרנו?

אכן לא רצתי, והמשכתי לשחק קלאס או לחפש חיפושית נוספת בערמת עפר אחרת, משום שסוגיית המרוקאי, כמו שאני נזכר עכשיו מחדש, לא עוררה בי מלכתחילה שום עניין מיוחד, ולא עוררה בי עניין כלל.

יתרה מכך, כשנה לפני בואו של המרוקאי החלה העמידה מול חלונות הראווה של חנויות הנעליים להימאס עליי. אמנם עצרתי והסתכלתי, אבל רק לרגע קט. נמנעתי מהתבוננות ארוכה ולא השתהיתי כלל: עצירה חטופה ושליחת מבט או שניים, ואז הפניתי עורף לנעליים, השלתי את הייסורים ואת כאב הלב מעליי. אפילו תגי המחיר לא עוררו בי עניין, לא המחירים של אתמול שנמחקו ולא המחירים שהורדו באותו היום. זו הייתה עצירה חטופה ומבט ואז פניתי לדרכי: אם לשחק עם חבריי ואם לגורן של אחד מקרובי משפחה העוסקים בדיש, אם הייתה זו עונת הקציר. הייתי רוכב על קרש המורג בתענוג עילאי או יורד לגינות כדי לצוד ציפורים וחוחיות במלכודת שהכנתי במו ידיי מחוטי מתכת זרוקים ומרוועות של שמשיות ישנות.

אם היה יום חורף גשום, אז קרוב לוודאי שהייתי מנצל את ההפוגה בין גשמים – הייתי מפשיל את המכנסיים עד הברכיים וטובל את רגליי היחפות במי אחד הנחלים כדי שיתענגו מעומק המים וישתקעו בקרקעית הנחל. באיזון תנועות רגליי עם תנועות ידיי הפשוטות ככנפי ציפור החלתי ללכת במי הנחל, אשר לעתים התעקלו ולעתים זרמו ישר, סוחפים עמם את מי הגשמים הכבדים מהשכונות, הסמטאות והגגות, בדרכם לגינות ולשדות הקרובים... הייתי הולך, משתהה, ואז ממשיך ללכת במים אשר הגיעו עד לשוקיים, מחפש ומגשש ברגליי היחפות, בכריות כפות רגליי ובקצות עצבי אצבעות רגליי מטבעות מתכת קטנים מחוררים אשר שימשו לתשלום ואשר נאבדו בידי בעליהם ונגררו במי הנחל, או גולות משחק, תרמילי כדורים, טבעות נחושת של קשישות שנשברו בידי נכדיהן, ומפתחות קטנים, ולפעמים גם מפתחות גדולים, שלא להזכיר גם מסמרים עתיקים עקומים כמו דבריהם של השקרנים.

לפעמים קרה שמצאתי חתיכת זכוכית רומית צבעונית, או שלושה-ארבעה חרוזים מופלאים אשר מי הגשם הזועף חשפו והוציאו ממקום מחבואם שבו נכלאו עד לא מזמן. זרמי המים השליכו אותם לתוך שטף המים השוצפים. בעת שהיטלטלו והתיישרו בזרם, צפים ויורדים עמו, לרגע משיגים אותה, לרגע מקדימים אותה, לרגע רודפים אחריה, היה נראה כאילו החרוזים רוקדים, חוגגים את שחרורם מהכלא הרומי העתיק! ביום שבו נתקלתי בסביבון לא ישן במיוחד שמחתי לא ידעה גבולות. הורדתי את

מה שדבק בו, ייבשתי את העץ וצבעתי אותו בדיו כחולה עד שנראה כמו חדש. ייתכן שהייתה זאת הנאת המשחק, עונג החיפוש ורוממות הרוח בפעילות שאף ילד מהשכונה לא היה מסוגל לעסוק בה כמוני. הרי אצל רובם גזלה נעילת הנעליים את שמחת הכניסה לנחל ברגליים יחפות, ומנעה מהם את האפשרות לגשש אחר דברים בכפות רגליהם ולדלות אותם מהמים ביד מיומנת, ולחזור עם הדברים הביתה באומץ כמי שחוזר מניצחון ומחזיק בראשו הכרות של האויב! מעבר לכך, הייתי משוכנע כמעט לחלוטין שלא נותרה תקווה שאשיג לי זוג נעליים, לא עכשיו ולא בזמן הקרוב. כל זה היה בבחינת קרום מגן ששמר עליי מפני מחשבות נמהרות על נעליים, כדי להרחיק מחשבות נחפזות, להרגיע אותן ולהאט את קצבן. והן היו שקטות לזמן קצר,

ולפעמים לזמן ארוך יותר – עומדות, נכנעות, עד אשר בשנה האחרונה חשתי שאני כמעט לא עומד מול הנעליים, ושאני נמנע מלהסתכל עליהן. גם אם התחלתי להסתכל, עשיתי מאמץ בלתי-מודע להרחיק את הנעליים מראש מעייניי, ולדחוף אותן עמוק עד כמה שאפשר לתוך נבכי מחשבותיי.

7

אבל איזה עולם! כלל לא ציפיתי למה שהתרחש! זה קרה כאשר עין הג'ין של השמש הייתה אדומה כהה, עומדת להחליק לתוך האופק, ובפזיזות מורגשת יורדת עוד ועוד לעבר צניחתה מאחורי הגבעות המערביות. שעת ליבוי האבק של אחר הצהריים לקראת השקיעה אשר נגרם מתנועת הולכי הרגל, טלפי הבהמות ורגלי עובדי האדמה ורועי הצאן אשר היו בדרכם חזרה מהשדות ומהמרעה. ענני אבק אפורים וזוהרים נרקמו וכיסו את כניסות הכפר כמו ענן עשן אפור שנרקם מעל אוהליהם של חוטפי ילדים, של גונבי סירים, נעליים וטלאים מהאש. באותו רגע בדיוק הגיע הילד סלים אמון, הגיע עם מה שגרם לי להשליך את מה שבידיי ולשאול אותו בהתרגשות של מי שלא מאמין למשמע אוזניו:

– אתה אומר נעליים רק בעשרים קרש?!

סלים אמון ענה לי, וחשתי באמיתות דבריו ובמבטיו, והבחנתי באמינות השופעת מקולו, מנימת דיבורו, משפתיו:

– כן, אצל המרוקאי הנעליים בעשרים קרש... לא ייאמן, לך וראה בעצמך!

זינקתי כדי לראות בעצמי, בדילוגים קדחתניים כמו שלא דילגתי בכל חיי, וכך הגעתי לחצר של המוח'תאר.

לאחר עוד שתי קפיצות לא מתוכננות, אשר הקפיצו את הסוס הקטן שמושכתו הייתה קשורה ליתד עץ שהיה נעוץ באדמה איזה ארבעה או חמישה מטרים מבעליו, ניצבתי מעל הנעליים. מיששתי אותן בדמיוני, הופך אותן במבטיי, בלי להעיף מבט בסוס אשר קפץ על רגליו האחוריות, הרים את רגליו הקדמיות יותר ממטר מעל גובה ראשו, והוציא צהלה אחוזת אימה. בלי שהקשבתי לקול האיש התשוש ולדבריו הקמלים שבהם ניסה להרגיע את הסוס... האיש לא פנה אליי כלל, ואני לא הבחנתי בתווי פניו. הנעליים בלבד הן שמשכו את מבטיי והעסיקו את מחשבותיי. הנעליים בלבד – או לפחות מה שנותר מהנעליים – שהיו מוצגות ומסודרות בשורה מעל האמתחות המתוחות על האדמה מול המרוקאי שישב ישיבה מזרחית. גופו המצומק וזקנו העבה והשחור לא עניינו אותי כלל. ענייני היחיד היה בנעלי הילדים היפות שהוא מוכר רק "בעשרים קרש", ולא בדבר מלבדן. הנעליים לבדן הן שהציפו אותי ומילאו אותי.

כאשר שאלתי את האיש אם מה שאמר סלים אמון היה נכון, הוא אישר בניבו המרוקאי:

– נכון, אני מוכר אותן בעשרים פרנכ.

כלומר הנעליים בעשרים קרש? שאלתי את האיש, והוא ענה לי בחיוב.
— כן, בעשרים קרש. אנחנו אומרים "פרנק". כן, המחיר הוא עשרים קרש!

8

אינני יודע כיצד הגעתי הביתה. רגליי כמעט לא נגעו באדמה מרוב שריצתי הייתה מהירה ומלאת מרץ. השמש נותרה באותו המקום, לקראת שקיעה אך לא שוקעת, וענני האבק אשר יקדו בחום היום עוד התגלגלו זה בזה, שיירות העדרים התקדמו לעבר צריח המסגד והשכונה העליונה, מתקרבים לעבר מטעי הזיתים המזרחיים וחודרים אט-אט. באותה עת הייתה אמי לבדה בחצר, ואבי הצטרף אלינו כששמע אותי מתפרץ: — הנעליים בעשרים, עכשיו, עכשיו, לפני שכבר לא יישאר כלום! עכשיו, עכשיו בעשרים קרש!

אמי אמרה בעצב:

— הלוואי שהאל ינחה אותך, חמוד שלי.

הבכי שלי קטע את דבריה. שתיקתו של אבי אותה ורמזה על תמיכתו בה, כמו השלים את דבריה בלי להוציא הגה. צרחתי, משום שידעתי טוב יותר מכולם את טיבה של ההנחיה המבוקשת, וצרחתי נבִלְלָה בבכי מר, והבכי נבלע בצרחה מפצירה:
— רק עשרים קרש, עכשיו, לפני שכבר לא יישארו. באלוהים, אם לא, אזרוק את עצמי לבארו! רק עשרים קרש!

פתאום נפתח דף חדש: אמי התקרבה לאבי ושמעתי אותה אומרת לו:

— מאבו עבאס ואם קאסם יש לי שמונה!

אבי פנה לחנות של אבו עבאס ואמי קראה לאם קאסם, לעברה השני של שורה של אבנים נערמות עד לגובה המותניים אשר הפרידה בין ביתה לביתנו. עפתי על כנפי קסם! איפה אתה, רוכל מרוקאי! עפתי למרוקאי המצומק בעל הזקן השחור והאמתחת הפרושה מתחת לזוגות הנעליים שחיכו לבואי... בעת שעפתי התחלתי להבין את רזי התעופה, לפחות זו של ילדים, והחזקתי חזק בעשרים קרש פן יחמקו דרך הרווח שבין אצבעותי. עוד רגליי קוטעות את המרחב, ואני עף.

9

השמש כבר נעלמה והאבק נחת רחוק על האבנים לרגלי ההרים ועל ענפי האלון, וכבר חצר המוח'תאר עמדה דוממת, משותקת בלא נייע, ללא קול ובלי משב רוח. הפעם הסוס לא ניתן בבהלה. הבחנתי שהמרוקאי לא מתלהב כמצופה ממוכר כאשר מגיע קונה חדש. היה אדיש לבואי ולכך שעמדתי לפניו! ביד שמאל החזיק באחד מכיסי האמתחת כדי להכניס בו שתי נעליים חומות שהיו בידו הימנית. בעודי מתנשף, אמרתי:

— קח את העשרים קרש האלה ותן לי נעליים!

— הכול-ה-לך-זהו.

לאחר מאמץ קל הבנתי שהוא אומר שלא נותר כלום. אמרתי לו כדי למשוך את תשומת לבו למה שהחזיק בידו:

– זה זוג! תמכור לי אותך, והנה, קח את הכסף.

ניחוח של צער חמים אפף את דבריו:

– אבל אדוני, אלה לא טובות, אלה לא זוג!

– למה לא טובות? תביא לי אותן ואתן לך את העשרים.

הניח האיש את שתי הנעליים החומות על האדמה והצביע על החלק הקדמי של נעל אחת, ואז הצביע לחלק הקדמי של הנעל השנייה, ובקול עדין כמו תיל נחושת, בקול שהכיל בתוכו את צער אבי, כמות גדולה של עצב אמי, וגם לא מעט ביטויים ומילים שלא הבנתי, החל להסביר לי סיבת האי-התאמה. מתנועת שפתיו, ממחוות ידו ומנימת החרטה שבה דיבר הצלחתי להבין את העיקר: הבנתי ששתיהן שתי נעליים בודדות המתאימות לרגל ימין, שלא נותר חוץ משתי אלה, ושאי-חזרת את המועד.

לא חשבתי על חסרונות הימין ועל יתרונות השמאל, ולא התאמצתי למצוא פתרון הולם. לא חשבתי כלל ולא היססתי, אלא פלטתי:

– ימין, ימין, שיהיה ימין. תמכור לי את השתיים ואצא לדרכי אתן.

– אבל עם שתי נעלי ימין לא תוכל ללכת, לא יהיה לך טוב.

– שיהיה, מה שיהיה יהיה טוב, מה אכפת לך? תמכור לי ונגמור עם זה!

– שתיהן ימין...

– שיהיה, תמכור לי, וזה לא עניינך.

לאחר עוד חזרות על שני צדי הוויכוח – האיש שינן "ימין, לא יהיה לך טוב", ואני הגבתי: "שיהיה" – סיכמנו ששנינו ניקח – הוא לקח את העשרים קרש ופנה לחדר האירוח של המוח'תאר, ואני לקחתי את שתי הנעליים הבודדות, ופרצתי בריצה חזרה הביתה.

10

בחוץ היה מחניק והאוויר דליל. האנשים, הקולות של האנשים, החיות והכלבים נדמו, ואני כמעט לא האמנתי שבאמת השגתי נעליים!

כאשר התקרבתי לבית חשבתי שהדרך הכי טובה להסתיר ששתי הנעליים נעלי ימין מעיניהם של אבי ואמי היא שאנעל אותן בחוץ, ושבנו ברגע יהפכו משתי נעליים בודדות ליחידה אחת, לזוג.

בנעליי החדשות אכנס לחצר שלנו, ולאחר שאפסע כמה צעדים אמשך לחדר שבו הוריי ודאי מחכים לי, ובנעליי החומות אופיע לפניהם, כשאר הבריות, ואשמע מהם מילה אחת: תתחדש!

והעניין יסתיים כך, בלי שיגידו מילה לכאן או לכאן.

כך חשבתי. בהתבסס על כך עמדתי מול כניסת החצר והנחתי את שתי הנעליים

הבודדות על האדמה, והכנסתי בהן את רגליי. אז הרמתי את רגל ימין, והנחתי אותה כדי שתהיה יציבה על מפתן האבן של הכניסה לחצר. כשהגיע תור רגל שמאל הרמתי אותה ושילחתי אותה כדי להשלים את הצעד הראשון פנימה. אלא שמעדת, אני לא יודע במה, ונפלתי ארצה, בלי להבין כיצד או מדוע.

קמתי מיד, בעוד לבי כמעט בורח מגופי, וניסיתי שוב לצעוד: דרכתי על רגל ימין בקלות, ויכולתי להניח אותה היכן שרציתי. אבל מצבה של רגל שמאל הטיל עליי אימה. בניסיון הזה קודם הורדתי אותה על האדמה המישורית והקשוחה, ריקה מכל מה שהיה יכול לגרום לי למעור או להחליק, התייצבתי עליה בעדינות יוצאת דופן: הזזתי אותה בזהירות והרמתי אותה לאט ובסבלנות, ואז הנחתי אותה בחשש רב. אך על אף כל זאת, ברגע שנגעה ברצפה והתייצבתי וחשתי שהגעתי לקו הסיום, שוב מעדתי: איבדתי את האיזון, רעדתי ונפלתי בפעם השנייה! הנפילה הזאת הייתה קשה יותר מהנפילה הראשונה משום שהאדמה שם הייתה קשה יותר. הקול שפלטתי הוציא את הוריי בגילוי ראש, המומים לראות אותי מוטל על הקרקע, סנטרי מונח על האדמה, חזי אחוז אימה כפי שלא הרגשתי כל ימיי, אימה כבדה ומקיפה, רחבה יותר מכתפיי וגדולה מגופי, ומשקשקת בתוכי, מוציאה פרץ אדיר של זיעה רותחת שחסמה את כל נקבוביות פניי!

אבי מיהר להרים אותי מהאדמה בעוד אמי צורחת בבהלה:

— מה קרה לך, בני, מה קרה לך? שאלוהים ישמור אותך, מה קרה לך, חמוד שלי?

עניתי בפה מלא בטעם של אדמה מלוחה:

— כלום, כלום, די, ממש לא כלום.

— איך לא כלום? אמר אבי בעודו מחזיק בידיי. עמדתי על רגליי. עוד טרם עלה

בדעתי לנסות שוב ללכת העביר אבי מבטו מטיפת הדם החמה על שפתיי העליונה אל נעליי החומות החדשות:

“ח'אלד!” אמר בהחלטיות. “תחלוץ את הנעליים!”

— שתיהן ימניות, תוריד אותן!

— אז מה, ימניות!

— תוריד אותן! אני לא רוצה להתעצבן עליך!

אבי החל למנות את כל הסיבות מדוע אי אפשר ללכת בנעליים כאלה, ואמי תמכה

בו:

— האיש עשה ממך צחוק, בני. לך תחזיר אותן.

— מדוע שאחזיר אותן?

— הן שתיהן ימניות.

— שיהיה, ימניות!!

אבי צרח:

— תוריד אותן!!

בכיתי כאשר חלצתי את נעליי החומות החדשות, ובכיתי כשחזרתי אתן לחדר

האירוח של המוח'תאר, ובכיתי כשהחזרתי אותן למרוקאי המצומק בעל הזקן השחור,
אשר החזיר לי את הכסף עם מה שנדמה כהתנצלות:
— אמרתי לך שזה לא ילך...

11

בבוקר יום המחרת, לאחר שינה טרופה, פניי נותרו קבורות בכרית הנוצות שהייתה
רטובה בשילוב חמוץ של זיעה ודמעות, וראשי המשיך לדפוק בקצב הדופק המהיר
והמעורער, כמו יריות. קולה של אמי ריחף אליי כמו מתוך חלום, מושש את הקליפה
העליונה של התודעה, ולא מתברג בזיכרוני. הקול הגיע מעברה השני של שורת
האבנים הנערמות עד לגובה המותניים אשר חצצה בין בית השכנה לביתנו. היא דיברה
עם שכנתנו אם קאסם בעת שהחזירה לה את הכסף שלוותה אתמול, והיא הודתה לה:
— שאלוהים יוסיף לך טוב אם קאסם. בסוף לא היה לנו צורך בכסף, שכנה. שיוסיף
לך אלף ברכות, כמה אנו מעריכים את הטובה הזאת שעשית לנו. באלוהים, אם קאסם,
ח'אלד כמעט שלא ישן הלילה. כל הלילה היה חם כמו אש, ומדי כל כמה זמן היה מקיץ
בבהלה וצורח: "שיהיה!" ואז ישן שתי דקות ואז שוב מזנק וקורא: "שיהיה! שיהיה!
שיהיה!"

נצרת, אוקטובר 1996